

*ЗАДОРЖНА О. Г., кандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Україна, м. Дніпропетровськ*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ АНТИКРИЗОВОЇ СТРАТЕГІЇ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Зараз Україна перебуває в надто скрутному соціально-економічному стані. Криза суспільної системи, яка особливо поглибилася в останні кілька років, потребує розробки наукової антикризової стратегії національного відродження. Офіційні документи щодо стратегії відродження, з одного боку, не відображають цілісну реальність національної системи господарювання; з іншого – практично не реалізуються у зв'язку із швидкоплинною зміною урядів, які неспроможні проводити послідовну комплексну політику продуктивних соціально-економічних перетворень.

Одним із головних недоліків майже ручного управління господарського функціонування виявилось те, що вчені та політики поки не усвідомили суть сучасної глобальної та національної кризи. Вона традиційно сприймається як фінансово-економічна та соціальна. Проте видатні мислителі сучасності досить однозначно довели, що її основною причиною є *духовний занепад* людства, деградація *цілісної людяної* свідомості на основі розвитку однобічного інтелекту, втрата *моральнісних цінностей* та *відповідальності* людини за створення протилюдського штучного технічного світу, наростання *недовіри до інституцій*, які неспроможні кваліфіковано забезпечити пошук шляхів та механізмів подолання сучасної глобальної кризи.

У таких умовах первинним завданням виживання людини і людства стає необхідність *кардинальної зміни світобачення*, яке б виходило із цінності життя, миру, достоїнства людини та гармонізації відносин між людьми і між людиною та Природою. Тобто, сьогодні йде мова про те, що цільова, насамперед суто економічна (прибуткова) спрямованість людської діяльності є головною рушійною силою розширення загальної кризисовості, коли *кількісні* показники зростання явно *затмарюють* потреби *якісного* оновлення життєдіяльності людства. Якщо говорити науковою мовою, то ця кардинальна зміна світогляду полягає в переході від

цільової до *ціннісної раціональності*, коли саме глибинні духовно-моральнісні цінності повинні задавати вектор антикризового мислення, формат усіх управлінських рішень і поле практичних дій по реформуванню національної та глобальної системи господарювання. По суті, мова йде про те, що сучасна людина має залишатися у своїй життєдіяльності *самою людиною*, а не перетворюватися в звіролюдину чи постлюдину, яка не має і навіть не намагається самореалізуватися в *ціннісному полі людяності*. Єдина трипостасна – *духовно-біо-соціальна* природа людини про-являється *цілісно* лише тоді, коли духовна іпостась є тим запліднюючим глибинним големом, який висхідно задає якості, здібності та внутрішні мотиви самої людини, що повинні розгортатися в процесі цілісної господарської життєдіяльності кожного.

Виходячи з такого розуміння внутрішньої природи людини, визначаються основні вектори-поля господарської життєдіяльності: духовно-моральнісний та етико-моральний; біо-генетично-оздоровчий; соціо-партнерсько-коєволюційний. Звичайно, що ці вектори-поля постійно взаємодіють у цілісній системі господарювання, але для теоретичного аналізу такої цілісності доцільно використовувати *метод триадного розгортання синкретичності*. Він дозволяє відображати не лише сходження дослідження за рівнями: синкретичне начало (ідеально-онтологічна матриця життя) – особистість (мікрокосм) – соціум-універсум (макрокосм), але й виявляти зворотний вплив таких рівнів. З іншого боку, цей метод спрямований *проти схематично-наївної діалектики*, згідно якої жива цілісність розривається на дві сторони-протилежності, завдяки чому омертвляється реальність, ігнорується її синкретичність, а про гармонію цілісності взагалі назавжди можна забути.

При цьому кожний з названих векторів-полів можна у відносному плані звести до тих концентрованих наукових понять, що характеризують їх якість та суть глибинних характеристик взаємопов'язаних явищ-процесів цілісної життєдіяльності людини. Це поняття *унів* (істинно людське і людяне), *генів* (біологічне) та *мемів* (власне культурне). Суто науковий підхід на основі розрізнення та розуміння взаємопереходів унів, генів та мемів дозволяє говорити, що вони фіксують не лише різні рівні світосприйняття, але й дозволяють бачити певний «лінійний порядок» їх нарощення та реалізації потенціалу. При цьому специфіка такого нарощення відображається в тому, що при «лінійному» баченні меми знімають в собі гени, а уні знімають в

соби меми і немов би знаменують собою вищу цілісність, яка є реалізацією первинної синкретичності, що «пройшла» процес своєї реалізації.

При цьому надзвичайно важливо виділяти три методологічні моменти. По-перше, розгортання та реалізація потенціалу генів, мемів та унів проходить перш за все через особистість, через її цілісну життєдіяльність. Тому саме *особистість* є базовим суб'єктом господарювання. По-друге, господарство насамперед є полем *суб'єкт-суб'єктної* взаємодії, коли саме особистості є первинними суб'єктами, а не вторинні колективні об'єднання та інституції. По-третє, господарство як суб'єкт-суб'єктна взаємодія постає перш за все як *культура*, що запліднюється і формується *мотивами людяності*, які реалізуються завдяки Добру, Красі та Істині.

Ці три моменти говорять про те, що на глибинному рівні життєдіяльність людини-особистості визначається ціннісною раціональністю, яка має задавати сенс життя та визначати способи і межі його цілісної реалізації. Протилюдяні дії сприяють не просто розлюдненню, але й підривають природно-культурні засади життя. Тому головним методологічним постулатом при розробці національної антикризової стратегії відродження є *висхідна ціннісно-раціональна* орієнтація при плануванні та реалізації господарських продуктивних перетворень щодо створення умов для самопізнання і самореалізації людини-особистості.

Сама стратегія завдяки розумінню трипостасної природи людини і використанню методу тріадного розгортання синкретичності повинна включати три проблемно-цільові блоки: духовно-моральнісний та етико-моральний; біо-генетично-оздоровчий; соціо-партнерсько-кoeволюційний. Перший блок повинен задавати сутнісні рамки відродження людяності майбутніх глибинних духовно-моральнісних причин сучасної глобальної полікризи. Кожна людина повинна усвідомлювати, що подолання кризи та перехід до посткризового розвитку не може бути здійснено без зміни особистих мотивів своєї діяльності, яка зараз в основному спрямована на досягненні миттєвого успіху та можливого збагачення поза моральними нормами. Неоліберальна свобода, що обертається всездозволеністю та безвідповідальністю, не може бути гарантом продуктивних змін життя. Лише завдяки розгортанню глибинного особистісного архетипу свободи-відповідальності можна домогтися істинно господарських людських трансформацій дійсності.

Другий – біо-генетично-оздоровчий блок національної стратегії стосується актуальних проблем широкого поля фізичного здоров'я населення країни. Це поле повинно включати від екологічно-сприятливих умов проживання людини і природно-спокійного перебігу вагітності до космо-планетарного порядку коеволюції людини і Природи. Цей блок повинен в основному спрямовуватися на формування і забезпечення демографічно обумовлених потреб існування людини, сім'ї, особистого розвитку, що сприяють насамперед реалізації фізичного виживання людини та людства у глобальному світі. При цьому слід наголосити, що заходи із забезпечення завдань другого блоку в основному пов'язані з науково-технократичною діяльністю, з інноваційними технологіями природозберігаючого характеру.

Третій блок стратегії – соціо-партнерсько-коеволюційний – покликаний створювати організаційно-управлінські та законодавчі передумови розгортання продуктивної взаємодії усіх суб'єктів національного відродження і розвитку шляхом добровільного об'єднання існуючих різноманітних ресурсів і свідомої відповідальної участі у задоволенні актуальних приватно-суспільних інтересів. У методологічному плані тут повинен панувати підхід, що саме співпраця, партнерство, взаємодопомога та інтелектуально-знаннєве збагачення історично є головним способом розвитку людства. Протилюдяна жорстка конкуренція, хоча й сприяє певною мірою вирішенню кількісних проблем зростання, обертається бідами та нещастями для більшості людей, а тому по суті викривляє людяність процесу суспільного відтворення. Реалізація людяності завдяки широкому розвитку відносин соціального партнерства говорить про те, що саме партнерства є головним господарським механізмом відродження і розвитку української нації, забезпечення зростання добробуту всього населення країни. Третій блок стратегії має об'єктом перш за все соціальну «матерію», що формує і реалізовує проблеми взаємодії між суб'єктами процесу національного розвитку.

Другий і третій основні блоки антикризової національної стратегії відродження повинні мати набір з кількох проблемно-цілевих національних програм, що змогли б реально орієнтувати на забезпечення якісних змін у відповідних сферах діяльності, виходячи із загальних ціннісних засад, що визначені у першому блоці стратегії.

Усі роки існування незалежної України характеризувалися в основному деградаційними соціально-економічними процесами, які віддзеркалювали глобальну кризову ситуацію. Очевидне намагання

сліпого копіювання зарубіжних зразків та неоліберальних інститутів не могло в принципі привести до комплексного національного розвитку, але ще й сприяло нарощенню ризиків, небезпек, зривів та руйнуванню цілих сфер суспільного відтворення. Головний урок, який повинен винести з такого наявного стану вчені та політики, полягає у тому, що для відродження країни і створення умов для зростання добробуту українського народу потрібна *своя* національна антикризова стратегія. В нинішньому жорстко конкурентному глобальному світі у кожного суб'єкта глобальної економіки є свій інтерес і якщо якась країна цього не розуміє, то опиняється об'єктом зовнішнього впливу. Це обертається для неї занепадом. Порятунком є справою того, хто потрапляє в біду. Лише завдяки об'єднанню власних зусиль і творчо-відповідальної реалізації свого національного потенціалу можливе соціально-економічне відродження.